

DÜNYA VE TÜRK SİNEMASINDAN ÖRNEKLERLE SİNEMADA RÜYALARIN KULLANIMI¹

Selin KİRAZ²

ÖZ

Rüyalar, insanlığın var oluşundan bu yana ilgi duyulan, birçok bilimsel çalışmaya konu olan, ayrıca tüm sanat dallarında özgün şekillerde ifade edilebilen bir olgudur. Toplumda var olan, bireyin yaşamını etkileyen her olayın karşılığını sinemada bulmak mümkün olduğundan, rüyalar da sinema sanatının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Rüyaların sinemada kullanımı üzerine hazırlanan bu çalışmada, Dünya ve Türk sinemalarında, biçim ve/veya içeriğinde rüya teması kullanılan filmler analiz edilmiştir. Burada, rüya olgusunun bilimsel, dini ve kültürel işlevleri göz önünde bulundurularak, sinemada rüyanın kullanım aşamaları, teknolojinin ve sinema sanatının gelişimiyle birlikte rüyanın da film içinde geçirdiği değişiklikler ve bu kullanımın sinema filmine etkisi incelenmiştir. Günümüzde Dünya ve Türk sinemalarında biçim ve içerik yönünde yaşanan gelişmelerle birlikte metaforik anlatımlar ön plana çıkmıştır. Bu çalışmanın amacı, bireyin duygu ve düşüncelerinin en gerçek haliyle ortaya çıktığı rüyaların, kişinin, toplumun ve aklımıza gelebilecek her türlü olayın yansımalarını görebileceğimiz sinema sanatında kullanılmasının filmlere olan katkılarını belirlemektir. Çalışmada, rüyaların kültürel, dini ve bilimsel fonksiyonları dikkate alınarak sinema filmleri örnekleme yöntemiyle incelenmiş, çözümlemede ise teknik ve içerik boyutları üzerinde durulmuştur. Bu anlamda, birçok filmde az veya çok rüya olgusunun kullanımının filmin tamamının izleyici tarafından daha etkileyici bir şekilde algılanmasına imkan sağladığı, ayrıca karakter analizinde oldukça önemli olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rüya, sinemada rüya, sinema

THE USE OF DREAMS IN CINEMA WITH EXAMPLES OF WORLD AND TURKISH CINEMA

ABSTRACT

Dreams are interesting facts since the beginning of mankind and they have been the subjects of many scientific studies. Moreover, dreams could be expressed in unique ways in all fields of art. "The concept of dream" has become an indispensable element of cinema, because it is possible to observe each fact that exists in society and their reflections which affect the individual life in cinema. In this study prepared concerning dreams using in cinema, it has been analyzed films which are about dreams in Turkish and World Cinema. In here; with considering its scientific, religious and cultural functions of the dream fact, it is studied that phases of dreams on cinema, its changings in films and the impacts of this using with developments on technology and the cinema. Today, metaphorical expressions have emerged with developments in forms and contents especially in World and Turkish Cinemas. What the purpose of this study is to determine their contributions on films, of using dreams where are revealed people's feelings and thinkings in most clear form on the cinema we could see the reflections of people, society and everything could be come up our mind. In this study, motion pictures are analyzed with exemplification method while cultural, scientific and religious functions of dreams are regarded and it is

¹ Bu çalışma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunulmak üzere hazırlanan yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Öğr. Gör. İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Radyo Tv Programcılığı, kirazselin@gmail.com

emphasized its technical and content aspect on analysis. In this sense, it has been detected that dreams are fairly impressive to understand the characters and the movies.

Key Words: Dreams, dreams in cinema, cinema

Giriş

Rüya sözcüğü, Arapça ray kökünden gelmekte olup “görüntü, görme” anlamlarını içermektedir (Nişanyan, 2002: 380). Türk Dil Kurumu’na göre “görüntü” kelimesi ise, gerçekte var olmadığı halde varmış gibi görünen şey olarak tanımlanır (Gülensoy, 2011: 878). Ayrıca rüya kelimesinin eş anlamlısı olarak “düş” kelimesi de kullanılabilir. Mecazi olarak rüya kelimesini ele aldığımızda “gerçekleşmesi olanaksız durum, şey” tanımı karşımıza çıkar (Püsküllüoğlu, 2003: 824).

Rüya, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana hemen hemen herkesin oldukça ilgisini çeken, iyi ya da kötü birçok insan için bir anlam ifade eden ve üzerinde oldukça tartışılan, araştırılan ve şüphesiz daima araştırılmaya devam edilecek bir olgudur. Bilim öncesi toplumlara baktığımızda rüyaların, özel içerik anlamları taşıyan, gelecekte haber veren uyarıların algılanmasını ve ilahi güçler ile insanlar arasındaki haberleşmeyi sağladığı düşünülen bir durum olarak kabul edilmekle beraber, rüyalarla ilgili kültürden kültüre göre de farklılık gösteren algılar da mevcuttur. Bilimsel olarak incelemek istediğimizde ise rüya konusundaki görüşler, rüyaların bir anlamı olduğunu savunanlar ve beynin oluşturmuş olduğu anlamsız görüntüler dizisi olduğunu öne sürenler olarak ikiye ayrılmıştır. Kuşkusuz insanlık tarihinde geriye doğru gittikçe, rüyaya ilişkin tartışmaların bilimsel boyutu azalmakta ve kurgusal boyutu ön plana çıkmaktadır.

Kişilik özellikleri, ortam koşulları, din ve kültürel yapının sınırları insanlar arasında rüya kavramına karşı farklı bakış açılarının çoğalmasına sebep olmuştur. Eski çağlarda rüyaların tanrı veya tanrılar ile haberleşmenin, onlardan gelecek bir işaret ya da bilginin yolu olduğu düşünülür ve geleceğe dair kehanetlere yer verdiğine inanılırken, 19. yüzyıldan itibaren rüyaların bu işlevine dair olan inanç azalmaya başlamış, rüyanın birtakım bilimsel süreçler ile birlikte ortaya çıktığına dair görüşler artmıştır. 20. yüzyılda ise araştırmacılar rüya nedir sorusuna bilimsel bir

perspektiften yaklaşıp rüyanın görüldüğü anı saptayarak, rüyanın kavramına ve içeriğine dair daha net cevaplar aramışlardır.

Toplumlar tarafından daima araştırılmaya açık olmuş ve cevabı net olmayan soruları hala merak edilmekte olan rüyalar, yaşamın her alanını bir konu malzemesi yapabilen sinema sanatında da yerini almış, rüyaların ana tema veya filmin biçim ve içeriğini destekleyici bir unsur olarak kullanımına Dünya ve Türk sinemalarında örneklerine rastlanabilecek birçok film çekilmiştir. Bu filmlerde kullanılan rüya teması, kimi zaman filmin tamamını etkilemekte, kimi zaman ise filmin birkaç sahnesinde yer alarak, karakter analizine ya da olay akışına katkı sağlayabilmektedir. Bu rüya sahnelerinin filmlerde kullanılışı filmin konusuna, türüne, yönetmenin izleyiciye neyi ne kadar aktarmak istediğine göre değişiklikler gösterebilmektedir. Her ne olursa olsun, rüyaların filmler üzerindeki katkısı olduğu açıktır, bunun yanında kimi zaman filmin izleyici tarafından ilgiyle izlenmesini tetikleyici bir unsur olarak kullanıldığı söylenebilir.

Bu çalışmada, rüyaların henüz kelime anlamından yola çıkarak bile, insanlık tarihinde ne denli önemli olduğu, dini, kültürel ve bilimsel yaklaşımlar açısından ne gibi karşıtlıklar veya paralellikler gösterdiği gibi unsurlar üzerinde durularak, sinema sanatında kullanılışları analiz edilmiştir. Ayrıca, Avrupa, Amerika ve Asya sinemalarından örnekler ile Türk sinemasından örneklerin karşılaştırılması yapılmış, bunun sonucunda farklı kültürlerin rüyalara olan bakış açısı da, o toplumun sinemasından yola çıkılarak incelenmiştir.

1. Rüya Olgusunun Bilimsel, Dini ve Kültürel Boyutlarıyla İncelenmesi

Rüyaları genel olarak üç farklı kategoride incelemek mümkündür. Buna göre, bilimsel olarak rüyalar, insan hayatının derinliklerini ve sırlarını yansıtan ve kişinin zihninden geçen birtakım bilinmezliklerin analizinin yapılmasında başvurulan önemli verilerdir. Rüyaların uykuda ortaya çıkması, görüldükten sonra unutulma riskinden arta kalanların objektif bir veri olmalarına gölge düşürse de elde kalanların etkili psikolojik tahlilleri, insanı anlamada katkısı göz ardı edilemeyecek bir değerdedir (Dee, 1997: 17-19).

Rüyalar ile ilgili bilimsel çalışmaların Freud ile başladığı kabul edilse de milattan önce, ilk ve orta çağ dönemlerinde rüyaların bilimsel çalışmaların bir konusu haline geldiğini kabul eden görüşler de mevcuttur. Rüyanın bilimsel boyutları ortaya çıkmadan önce onun din ile olan ilişkisi oldukça yaygın bir inançtır. Fakat bu tür inançların yaygın olduğu dönemlerde dahi rüyaya ilişkin bilimsel idrak, binlerce yıllık gayretlere rağmen pek gelişmemiş olsa da, sonradan bu tür çalışmalar için öncü kabul edilecek birtakım savlar açıklanmıştır. Freud'a (2006: 10) göre kendisinden önce rüyanın yapısını açıklayan ya da bu bağlamdaki bulmacalardan birini nihai olarak çözen pek çalışma yoktur fakat başta Aristoteles olmak üzere birtakım düşünürlerin, çalışmalarına zemin oluşturduğunu da kabul eder. Bunun yanı sıra Ortaçağ İslam aydınları arasında yer alan, Doğu felsefesinin ünlü filozof ve bilim insanı Farabi (870-950) de uyku ve uyanıklık arasındaki değişiklikleri gözlemleyerek rüyalarla ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Farabi, rüyaları hayal gücünün bir fonksiyonu olarak ele almaktadır. Buna göre, uykudayken hayal gücü devreye girer ve bu hayal gücü bedeni etkileyen şeyin aynısı veya ona benzeyen imajlar şeklinde taklit edilebilir (Farabi 1990'dan Akt., Köktürk, 1997: 58-69). Böylece bedenin maruz bırakıldığı etkenin aynısı veya benzeri rüyada görülmektedir Mesela, uyurken üşümek, rüyada havanın yağmurlu olması ve mont giymek imajının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ona göre rüyalar, gizli kalmış anıların, insanın karakteristik özelliklerinin ve tatmin edilmemiş duygu ve hazların ifadesi olarak gerçekleşmektedir. Bundan dolayı ruh halinin sakin olduğu zamanlar kişi rüyasında yüzer veyahut su ile ilgili imajlar görür (Hökelekli, 2003: 34).

Genel olarak tüm dinler tarafından kabul edilen şey, rüya görme eylemi esnasında ilahî güçlerle temasa geçildiği ve rüyaların Tanrı ile insanlar arasında bir haberleşme aracı olduğu inancıdır. Ayrıca rüyaların gelecekte birtakım haberler verdiğine de inanılır. Dolayısıyla rüyalar insanların hayatlarının gidişatına karar vermelerinde ve neyi yapıp yapmamaları konusunda bir seçim yapmak istediklerinde belirleyici unsur olabilmektedir. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki dinsel biyografilerdeki rüyalar yalnızca bir rüya koleksiyonundan ibaret değildir. Bir rüyanın bu biyografilerde yer alması için kehanet özelliği taşıması gerekir. Bu özellikleri taşıyan rüyaların gerçekliğine ise kesin gözüyle bakılır.

Günümüzde bilimsel çalışmaların her ne kadar rüyaları anlamlandırmakta başarılı sonuçlara ulaştığını gözlemlerse de özellikle içinde yaşadığımız Müslüman toplumunda rüyaların dini boyutlarıyla ele alınması söz konusudur. Bunun sonucunda dini rüya tabirleri kitapları en çok satanlar listelerinde bulunmakta ve rüya tabirleri üzerine hazırlanan internet siteleri ilgiyle takip edilmektedir. Yaşadığı her şeye anlam yükleme ihtiyacı duyan insan, rüya ile ilgili gizemini koruyan soruların cevaplarını bulmak için bu kaynakları kullanmaya devam etmektedir.

Rüya kuramını incelerken elbette ki bilimsel ve dini açıklamaların yanı sıra rüyanın oluşumunda kültürel faktörlerin varlığını da göz önünde bulundurmamak gerekir. Çünkü kişinin zihninde oluşturduğu düşünceler sonucunda ortaya çıkan rüyalar, ister psikolojik olsun, ister ilahi güçlerle bağlantı yolu olarak kabul edilsin, mutlaka kişinin yaşadığı toplum ile birebir ilişki içindedir. Rüya kuramı araştırmalarında yer verilen fakat üzerinde fazla durulmayan bu kültürel faktörler aslında rüyaların oluşumunun temelidir. Bireyin zihninde yarattıklarının, kendisinin karakteriyle, günlük yaşantısıyla, düşündükleri, arzuları ve istekleri ile ilgili olmasının yanı sıra, bu karakterin ve düşüncelerin oluşmasını sağlayan en önemli olgunun “kültür” olduğunun altı çizilmelidir (Sorlin, 2004: 11).

Rüyalar, kültürel bir arka planın oluşturduğu ortamlarda biçimlenirler. Bu nedenle bir kişinin rüyasında başka bir kişi ya da herhangi bir nesneyi görebilmesi için onunla reel hayatında en az bir defa karşılaşmış olması gerekir. Bireyin yaşadığı çevre, rüyasında yer alan sembolleri belirler. Ayrıca aynı ülkede doğmuş ve ortak birtakım değerlere sahip olan bireylerin, yaşam alanlarının değişmesiyle birlikte kendi alt kültürlerini oluşturdukları da söylenebilir. Böylece metropolde yaşayan ve her gün karşılaştığı, uğraştığı, düşündüğü ve isteklerini metropole göre uyarlayan bireyin gördüğü rüyalar ile kırsal kesimlerde yaşayan, gayesi, istekleri ve her gün etrafında gelişen olaylar tamamen metropolden farklı olan bireylerin gördüğü rüyalar da birbirinden farklıdır. Çünkü kişi, etrafında gördüklerinden etkilenir, bunları bilinçaltına işler ve bu bilgiler yardımıyla rüyalar oluşur.

Bilimsel, dini ve kültürel boyutlarıyla farklılıklar gösteren fakat birtakım kesişme noktalarını da içerisinde barındıran, hangi alanda olursa olsun daima ilgi

çektığı gibi birçok araştırmanın başlığı haline gelen rüyalar, tüm bu özellikleriyle dünyada yedinci sanat olarak kabul edilen sinemaya da damgasını vurmuştur.

2. Sinemada Rüyaların Kullanımı

Sinema ve rüya ilişkisi farklı açılardan yorumlanabilen ve kuramsal olarak da tartışmaya açık bir konudur. Çalışmanın gereği olarak sinema filmlerinde analiz edilecek olan rüya teması, izleyici ile ilk ilişkisini henüz seyir aşamasındayken kurar. Filmlerin içeriğindeki rüya kuramının etkilerinin araştırma konusu olması bir yana, izleyicinin film izleme eylemi esnasında tıpkı uyurken olduğu gibi neredeyse hiç hareket etmemesi dahi sinema ile rüyalar arasında bir ilişki olduğunu gösterir. Kişinin vücudu, rüya görürken gösterdiği fiziksel faaliyetleri sinema salonunda da gösterir ve kişi izleyici olarak bir inanma sisteminin içine girmeye başlar.

Rüyalar sinemada, tıpkı günlük hayatta olduğu gibi kişinin gerçek yaşamından izler taşır. Bu nedenle sanat yapıtı olarak filmlerde de bir rüya gerçekliğinin varlığı söz konusudur. Rüya teması, filmlerde estetik bir anlam oluşturmak ya da sinemasal gerçekliğin etkisini artırmak gibi farklı amaçlar için kullanılabilir. Aynı zamanda film içinde kullanılan rüyanın konusu ve işlenişi izleyiciye karakter ve olaylar ile ilgili ipuçları da verebilir. Tüm ülke sinemalarında çeşitli anlatım yöntemleriyle oldukça sık başvurulan rüya teması, mevcut kültürel, dini ve bilimsel yaklaşımlar dikkate alınarak filmin içeriğine dahil edilir. Örneğin Wright, filmler ve rüyaların kültürel rolü arasında bir paralellik kurarak, filmlerin bilinçaltı ya da gizli kalmış ihtiyaçların bir ifadesi olabileceği görüşünü öne sürer ve filmleri bir ödünleyici düzenek olarak görür (Hockley, 2004: 72).

Filmlerde rüya dili soyutluk ve somutluk arasındaki bir alanda var olur ve rüya ifadeleri ne tam anlamıyla gerçeği ne de gerçekdışını simgeler. Çünkü aslında rüyayı anlamlandıran şey, gerçek ile gerçek olmayanın birbirinden ayrılmaz görünmesidir. Her ekranın arkasında “rüya gören bir zihin” mevcuttur ve bu zihin estetik bir yapı inşa eder. Rüya kuramını filmlerinde en sık kullanan ve rüya filmlerinin ustası olarak kabul edilen Rus yönetmen Andrey Tarkovski’ye göre filmlerde rüya, zamanla ilişkili bir konudur. Ona göre rüya, tıpkı filmdeki gibi, ‘zamanda’ bir manzarayı anlatır (Bornstein, 2011: 13).

Sinemada rüyanın estetik açıdan kullanımı filmin yapım aşamasında ya da yapım sonrasında kurgu aşamasında da değişiklik gösterebilir. Çekim aşamasında kullanılan çekim teknikleri, açı ve planlar, kamera hareketleri gibi etkenler biçimsel olarak rüya temasının ortaya çıkarılmasına yardımcı olabilirken, kurgu aşamasında kullanılan görüntü ve ses efektleri, renklerin kişilerde uyandırdığı duygu durumuna göre kullanımı veya daha farklı birçok uygulama ile istenilen etki yaratılabilmektedir. Rüyanın bir film içerisinde gerçeklik duygusuyla ya da gerçeküstü olarak kabul edilmesi konusu tüm bu seçenekleri belirler. Burada sinema tarihinde önemli bir yeri olan Gerçeküstücülük akımından da bahsetmek gerekir. Gerçeküstücülük, diğer bir adıyla sürrealizm 20. yüzyılın başlarında Avrupa’da ortaya çıkan bir sanat akımıdır. Şair ve ressamlar I. Dünya Savaşı’nın yol açtığı yıkım karşısında, dehşete kapılmış, akılcı tutuma karşı tavır alarak, bilinç dışının düşsel dünyasına yönelmeye başlamışlardır. 1924’te yayımladıkları Gerçeküstücülük Bildirgesi’nde düşüncenin aklın denetimi olmadan ve ahlâk gibi engelleri hiçe sayarak, ortaya konmasını savundular (Akarsu, 2010: 1). Gerçeküstücülüğün sinemaya aktarılmasındaki en kayda değer örneklerden biri ise Hitchcock’un 1945 yılında çektiği psikolojik gerilim türündeki *Spellbound* adlı filmde görülür. Filmde gerçeküstü eserleriyle ünlü Salvador Dali’nin oluşturulan rüya sahnesi bu anlayışla çekilmiş ve kurgulanmıştır. Tıpkı bir resim tablosunu andıran görselliğiyle ön plana çıkan bu sahne, psikanalitik semboller olarak gözler, perdeler, makaslar gibi metaforlarla desteklenir.

Rüyanın kişinin kendi öz benliği, yaşadığı ortam, kültürel değerleri, inançları, belirli dönemlerde içerisinde bulunduğu koşullar gibi çeşitli etkenlerle birlikte şekillenebileceğinden daha önceki bölümlerde bahsedilmiştir. Buna göre bir bireyin karakterinin oluşumunda da etkili olan bu faktörler kişinin karakter analizi ile görmüş oldukları rüyaları aynı paydada bir araya getirir. Yani, bir kişinin gördüğü rüya nasıl o kişi hakkında çeşitli izlenimlerde bulunulmasına sebep olabiliyorsa, aynı şekilde filmdeki bir karakterin gördüğü rüyanın da ekrana yansması, izleyiciye o karakter, hatta filmin gidişatı konusunda ipuçları verebilmektedir. Rüyalar, kişinin tam anlamıyla ikiyüzlülüğünden sıyrıldığı, duygu ve düşüncelerini apaçık yaşayabildiği veya gerçek yaşamında bastırarak dile getirmediği/getiremediği her

şeyin en gerçek haliyle ortaya çıktığı ortamlardır. Bu nedenle sinemada bir karakterin analizini yaparken, karakteri anlamaya çalışırken ya da belirli olaylar karşısında vereceği tepkileri tahmin etmek istendiğinde, bir rüya sahnesi izleyicinin kafasındaki tüm bu sorulara cevap olabilir. İzleyici, filmdeki karakterin gerçek duygularını, arzularını, yaşam tarzına ait en doğru ipuçlarını o karakterin rüyasında bulabilir.

Bir sinema filmi içerisinde kullanılan rüya temasının estetik bir biçimde yansıtılması ve karakter analizi konusunda izleyiciye fikir vermesi açısından filme önemli katkıları olduğu açıktır. Son olarak rüyanın içerik oluşturma üzerine kullanımından bahsedilecek olursa, rüya, tıpkı karakterin o anki psikolojisi, duygu ve düşünceleri hakkında nasıl bilgi verebiliyorsa, aynı şekilde filmin tamamının içeriği hakkında da izleyiciye ipuçları verebilir, çözülmesi zor olan bazı düğümleri çözebilir hatta filmin gidişatı rüyalar ile birlikte yön değiştirebilir. Nasıl kişinin normal hayatındaki gibi verdiği bazı kararların altında rüyasında gördüğü birtakım olayların yer alması, hayatında yapacağı seçimlere yön vermesi açısından rüyalarını dikkate alarak hareket etmesi durumu söz konusuysa, aynı şekilde film içinde anlatılan olayın içeriğinin belirlenmesinde de rüyalar göz ardı edilemeyecek unsurlardır. Film içine yerleştirilen bir rüya sahnesinin genel olarak filmin içeriği ile bağlantılı olması tercih edilir. Tamamen anlamsız bir rüya, filmin ritmine ayak uyduramadığı gibi izleyiciyi de sıkabilir ve filmde kopmasına sebep olabilir. Bu nedenle rüya oluştururken tüm bunlar dikkate alınmalı, senaryonun gidişatına uygun hareket edilmelidir.

2.1. Dünya Sinemasında Rüya Kullanımı

Rüyanın, sanatın her alanında tasvir edildiği gibi sinemada da yer aldığı, fakat bunu yaparken diğer sanat dallarından farklı şekillerde izleyiciye aktarıldığı, ayrıca rüyanın, sinemanın gerçekçilik ve gerçeküstücülük akımlarının her ikisinde de varolabildiği konusundan bahsedilmiştir. Buna göre, rüyanın oluşumu ve nedenlerinin kuramsal açıdan kesin sonuçlara varmadığı gerçeği göz önüne alındığında, sinemada da farklı anlatım yöntemleriyle ele alınabilmesi olanaklı kılınmıştır. Packer'e göre sinema, kişinin özel alanında gerçekleşen rüya olaylarını tıpkı öncesinde din kavramının yaptığı gibi, paylaşılabilir, deneyimlenebilir, özel ve

kişisel olan her şeyi izlenebilir ve yorumlanabilir görseller haline getirmiştir (Packer, 2002, 34).

Tüm dünya sinemaları, az ya da çok, filmlerinde rüya kuramını kullanmışlardır. Hatta bu anlatım tarzı Andrey Tarkovski, Ingmar Bergman ve David Lynch gibi bazı yönetmenlerin kendilerine özgü üslupları haline de gelmiştir. Bunun yanında sinema tarihi boyunca içeriğinde rüya teması kullanılan bazı filmler unutulmazlar arasına girmeyi başarmıştır. Örneğin, Fransız yönetmen Alain Resnais'in 1961 yapımı *Last Year at Marienbad* adlı filmi, korku sinemasında bir kült hakine gelen West Craven yönetmenliğindeki 1984 yapımı Amerikan filmi *A Nightmare on Elm Street (Elm Sokağı Kabusu)*, farklı kurgusuyla gerçek hayat ve rüya kavramlarının sorgulandığı Stanley Kubrick'in 1999 yapımı uyarılama filmi *Eyes Wide Shut*, Rüya Bilmecesi adıyla gösterime giren, rüyasında uyku bilimi hakkında uzmanlığı olduğunu gören bir karakterin hayatından kesitler sunan 2006 yapımı Michel Gondry'nin *La Science Des Rêves* filmi, Güney Kore'li ünlü yönetmen Kim Ki Duk'un 2008 yapımı adı rüya anlamına gelen *Bi Mong* filmi ve son olarak Christopher Nolan'ın oldukça ses getiren rüya-gerçek ilişkisini bambaşka bir düzeye taşıdığı farklı anlatım tarzıyla öne çıkan 2010 yapımı *Inception* filmi bunlardan bazılarıdır.

Genellikle gerilim-korku türündeki sinema filmlerinin vazgeçilmez unsuru haline gelen rüya teması, içerisinde barındırdığı gizem ve bilinmezlik sebebiyle filmleri gerek estetik gerekse içerik yönünden bambaşka boyutlara taşımıştır. Daha önce de bahsedildiği üzere 1959'da *Hiroşima Sevgilim* adlı kült bir filme imzasını attıktan sonra çektiği *Last Year At Marienbad* filmiyle Venedik Film Festivali'nde Altın Aslan ödülünü kazanan Fransız yönetmen Alain Resnais, filmdeki karakterler üzerine yoğunlaşır ve karakterleri özellikle isimsiz ve kendi dünyaları içinde sıkışmış bireyler olarak yaratır (Beltzer, 2000: 1). Bir rüyayı andıran bu filmde, aynı zamanda otel olarak kullanılan görkemli bir şatoda bir kadın ve erkeğin tanışma hikâyelerini sorguladıkları, neyin gerçek ya da neyin kurgulanmış olduğu ayrımının yapılamadığı, gerek müzik seçimi, gerek kullanılan dekorun gerçeküstü bir yaklaşımla oluşturulması, gerek kurgudaki geçişler, gerekse oyunculuklar ile izleyicinin zaman ve mekân ayrımı duygusunu kaybetmesine sebep olan, kendi kategorisinde rüya

temasını başarılı bir şekilde oluşturan filmler arasında yerini almıştır. İçerisinde barındırdığı gizem ve bilinmezlik sebebiyle filmleri gerek estetik gerekse içerik yönünden bambaşka boyutlara taşımıştır.

İlk filmi 1984'te çekilen, korku türünde bir başyapıt haline gelen *A Nightmare on Elm Street* filmi senaryonun ana çatısını tamamen korkulu rüya üzerine kuran bir film serisinden oluşmakta olup, korku türünde rüyanın kullanımına başarılı bir örnektir. Gerçek yaşam ve rüya mekânı arasında gidip gelen olay örgüsü ve ana karakter olan Freddy Krueger'in kişilerin rüyalarında, yani en savunmasız oldukları anlarda ortaya çıkışı ve hem filmdeki karaktere hem de izleyicilere dehşet dolu dakikalar yaşatması oldukça etkileyici bir şekilde beyazperdeye yansıtılmıştır. Kurgusu, özel efektleri, sahne dekoru ve çekim açılarıyla estetik olarak biçimlendirilen rüya sahneleri filmin geçtiği gerçek yaşam anından ayrılarak istenilen amaca uygun bir şekilde daha fazla gerilim uyandıran bir şekilde düzenlenmiş, bunun yanı sıra filmdeki karakterlerin bilinçaltına yerleşmiş olan çocukluk anıları ya da fobileri üzerine yazılmış birçok hikâye rüya teması içerisinde senaryoda yerini almıştır. Film, yapılan analizler doğrultusunda, rüya oluşumunun psikolojik ve kültürel temellerine paralellik gösteren bir sonuç ortaya çıkarmıştır.

2010 yılında vizyona giren ve şimdiye dek yapılmış tüm rüya içerikli filmlerin yanında bambaşka bir bakış açısı ve çekim tekniğiyle izleyicinin karşısına çıkan İngiliz yönetmen Christopher Nolan imzalı *Inception (Başlangıç)* şimdiye dek çekilen en başarılı rüya filmleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Film, kurgusu, görsel efektleri, kullanılan müzikler ve daha birçok unsur ile desteklenerek rüya mekânının ve rüya zamanının insanı düşünmeye sevk eden hissini sinemada etkileyici bir şekilde kullanmıştır (Çiçek, 2013: 79). Filmde göze çarpan rüya sahnelerinde yönetmen, rüyayı tıpkı bilimsel araştırmalarda karşımıza çıktığı gibi çeşitli katmanlara ayırmış, her bir katmanda rüyanın farklı özellikleri açığa çıkarmıştır. Bu nedenle film izleyicilere ilk bakışta oldukça karmaşık gelebilmekte ve rüya ile gerçek yaşam algısı karışabilmektedir. Bu durum aslında gerçek hayat ile paralellik gösterir. Kişi çoğu zaman rüyada olduğunu bilmez, olayları gerçekmiş gibi yaşar. Rüyada olduğunu anladığı anda ise artık gördükleri o kadar da objektif değildir. Kendi duygu ve düşüncelerini olduğu gibi, tüm gerçekliğiyle yansıtamaz. Yapılan

analiz sonucunda *Inception*'da da kişinin rüyadaki hayatıyla bağlantısını koparmaması için kurulan bir ekibin kişiyi olabildiğince rüyada tutmaya çalıştığı görülmektedir.

Görüldüğü üzere bu ve benzeri birçok film rüyanın sinemada farklı amaçlarla kullanıldığını ve film içinde tetikleyici bir unsur haline gelebildiğini göstermektedir. Hatta zaman zaman rüya, *Inception* filminde olduğu gibi filmin tümünün oluşumunun temeli haline de gelebilmekte, bazen de karakterler analizi için rüyaların insan psikolojisini anlamakta olduğu gibi sinemada da en önemli anlatım yöntemlerinden biri olduğu görülebilmektedir. Hayatın içinde yer alan en ufak bir unsurun dahi sinemada yansıtılabileceği göz önünde bulundurulduğunda, rüyanın da geçmişten günümüze dek birçok filmde kullanılmış olması şaşırtıcı değildir. Dünyadaki tüm toplumlar, yıllarca rüya konusunda çeşitli görüşler öne sürmüş, bazı soruların cevaplarını bulmuş, bazılarında ise yanıt aramaya devam etmişlerdir fakat her ne olursa olsun toplumun bir nevi aynası olan sinema şüphesiz ki gerçek yaşamın büyük bir parçası olan rüyaları kullanmış ve kullanmaya devam edecektir.

2.2. Türk Sinemasında Rüya Kullanımı

Türkiye'de sinema, tüm dünyada olduğu gibi, farklı akım ve teknolojileri takip ederek biçim ve içeriksel değişimlere daima açık olmuştur. Türk sinemasının başlangıcından bu yana rüya kuramlarına da filmlerde kendi kullanım amaçları doğrultusunda yer verilmiştir. Bilindiği üzere Türkiye'de yapılan filmlerin yapısı ve içerikleri dönemsel olarak farklılıklar göstermiş, kimi zaman toplumsal olayları konu alan filmler ön plandayken kimi zaman da cinsel içerikli filmler izleyicilerin ilgisini çekmiştir. Son yıllarda ise Türk sinemasında tüm dünyanın ilgisini çeken, farklı üslupların denenebildiği, daha az aksiyon fakat daha fazla alt metnin yer aldığı filmler üretilmiştir. Konu ve içeriklerde her ne kadar değişiklikler yaşanmışsa da rüya daima filmlerin içeriğine dâhil olmayı başarmıştır.

Dünya sinemasında genellikle rüyanın bir sahnede estetik amaçla yani çekim ve montaj teknikleri yardımıyla biçimsel olarak daha vurgulayıcı hale getirilmesi durumu Türk sinemasında farklı yöntemler kullanılarak filmin içinde yer almıştır. Rüya söz konusu olduğunda en çok kullanılan biçim, rüya gören kişinin bulutların

üstünde olması ya da beyaz ışığın yoğun olduğu bir ortamda bulunmasıdır. Bu durum, aslında Türkiye’de yaşayan ve büyük bir çoğunluğu Müslüman olan bir toplumun kültürel değerleriyle paralellik göstermektedir. İslam dininin kutsal kitabı olan Kur’an-ı Kerim’de de sıkça yer aldığı gibi Allah’tan gelen birtakım mesajların rüyalar aracılığıyla iletildiğine inanılan bu kültür yapısında, Türk filmlerindeki rüyaların Allah’a, hakikate daha yakın olduğuna işaret eden bulutların üzerindeymişçesine görüntülenmesi tesadüf değildir. Ayrıca rüya, insanların gerçek hayattaki gibi rol yapmayı bıraktıkları, olduklarından farklı görünmedikleri, zaafı ve hırsı açığa çıkarttığı, yani insanın en ‘saf’ halini yansıttığı için beyaz renk kullanımı da tercih edilebilmektedir.

Türk sinemasında uzun yıllar kullanılan bir başka rüya sembolü ise “Aksakallı Dede”dir. Türk halk kültürüne göre Aksakallı kişi bilge kişidir. Gidişatı kötü olan olaylara müdahale ederek kişiyi iyi yola sevk eder. Aksakallı dede Türk kültüründe daima sıkıntıda olan, yolunu kaybetmiş ya da yanlış bir şeyler yapmak üzere olan kişilerin rüyalarında ortaya çıkar ve kişinin bulunduğu kötü durumdan çıkması için önerilerde bulunur (Ögel, 2014: 42). Bu ünlü rüya sembolünün sinemada kullanımına en güzel örneklerden biri 2000 yılı yapımı olan Bora Tekay’ın çektiği *Fasulye* adlı filmidir. Filmin öne çıkan oyuncusu Haluk Bilginer aksakallı dede rolüyle izleyici karşısına çıkar. Filmde Selim Erdoğan’ın canlandığı karakterin rüyalarına girerek kendisine öğütler verir, ayrıca aksakallı dedenin sözlerinde genç adamın gelecekte karşılaşacağı durumlara karşı birtakım ipuçları da yer alır. Türk sinemasının ilerleyen dönemlerinde ise aksakallı dede figürü biraz daha mizahi boyutlarıyla, komedi ya da absürd komedi türündeki filmlerde tercih edilen bir figür olarak yoluna devam eder. Şahan Gökbakar’ın *Recep İvedik* serisindeki aksakallı dede karakteri bu oluşuma örnek olarak gösterilebilir. Recep İvedik’in bu bilge kişi ile yaşadığı komik diyaloglar filmin ritmine uyum sağlar.

Rüya temasının kullanılmasında sinemada kullanımı konusunda en belirgin özellikleri taşıyan filmlerden biri Türk sinema tarihinde önemli filmlere imza atmış, ayrıca fantastik filmlere ilgisi olduğu bilinen Atıf Yılmaz’ın 1986 yılında çektiği *Aaah Belinda* adlı filmidir. Oynayacağı reklam filmi karakterinin içinde birdenbire kendisini bulan tiyatro oyuncusu Serap’ın fantastik öyküsünün anlatıldığı film

Türkiye'nin nadir sürrealist filmleri arasında yer alır. Filmde Serap, bir şampuan reklamında canlandıracağı karakter olan Naciye'nin hayatını yaşamaya başlar. Tamamen farklı yapıdaki bu iki karakterin toplumsal alandaki kadın temsiline başarılı göndermeler içermesinin yanı sıra, kişinin kendi içindeki iç çatışmaları, arzuları, korku ve endişelerini de yansıtan, sinemamızın bu tarz bir üslupla anlatılan ender çalışmalarından biridir.

Türkiye'de çekilen sinema filmlerinde rüya teması bazen de izleyiciyi tamamen yanıltmak üzerine kurulur. Filmin tamamının aslında bir rüya olduğu başından sonuna kadar gizlenir ve sonunda tüm izlenenlerin aslında bir rüyadan ibaret olduğu anlaşılır. Örneğin, 1970'li yılların en önemli serisi Hababam Sınıfı'nın devam filmlerinden biri olan 2005 yapımı *Hababam Sınıfı Askerde* filmi, sonuna geldiğinde izlenen tüm olayların bir öğrencinin rüyası olduğunu izleyiciye gösterir. Öğrenci, babasının zoruyla saçlarını kısa kestirmek zorunda kalır. Bu, onu psikolojik olarak etkiler ve bir erkeğin saçlarını kısa kestirmesini askerlikle bağdaştırır. Askerlik korkusu, askerde kadınların da olmasını istemesi arzusu gibi birtakım hisleri rüyada kendisini asker olarak görmesi ve burada komik olaylar yaşanmasına sebep olur. Filmin sonunda karakter rüyadan uyanır ve izleyiciye o ana kadar tüm filmin bir rüya olduğu sezdirilmez. Öğrenci uyanır uyanmaz şu cümleyi kurar: “*Oh be! Her şey sadece bir rüyaymış!*”

Türk Sineması'nda rüya söz konusu olduğunda akla gelen ilk filmlerden biri de şüphesiz *Takva*'dır. Özer Kızıltan yönetmenliğinde 2005 yılında çekilen bu film, günümüze dek din-toplum-kültür ilişkisini bir arada işleyen nadir yapımlardan biri olarak kabul edilir. Film Altın Portakal Film Festivali de dahil olmak üzere ulusal alanda birçok festivalden ödülle dönerken, Toronto Film Festivali'nde “Kültürel Yenilik” ödülünü kazanmıştır. Filmin ana karakteri Muharrem'in üzerinden şekillenen olay örgüsü, karakterin yaşadığı psikolojik ve fiziksel dönüşümün aşamalarını izleyiciye sunar. Filmin başında son derece muhafazakâr bir hayat yaşayan, içine kapanık, dini inancı kuvvetli olan Muharrem, gördüğü rüyalar ile birlikte tamamen farklı bir karakter halini almıştır. Karakter, gördüğü ilk rüyadan, kültürel normların ve dini inancının ötesine geçtiğini hissederek utanır. Fakat sonrasında kendi hayat standardının ötesinde gerçekleşen bu rüyalarda, gerçek

hayatında asla yaşayamayacağı, belki cesaret edemeyeceği, belki de toplumsal baskıdan dolayı içinde bastırıldığı, yaşadığı toplumda ayıp ya da günah sayılacak bir hayatı yaşar (Yaylagül, 2012: 49). Filmin analizine yönelik yapılan incelemede görülmüştür ki filmin içinde gerçekleşen rüyalar Freud'un rüya kuramına uyum sağlamaktadır. Daha önce bahsedildiği üzere Freud, bireyin rüyasında görmüş olduğu kişi veya nesnelere hayatının bir anında mutlaka karşısına çıkmış olması gerektiğini savunur. Yani bir kişinin daha önce gerçek hayatında karşılaşmadığı birini ya da bir şeyi rüyasında görmesi mümkün değildir. Rüya ortaya çıkan bu kişi veya şeyler insanın günlük hayatta görüp bilinçaltına atmasıyla zihin tarafından bir araya getirilir. Filmde Muharrem çarşıya gittiği sırada iç çamaşırly mankenler görür. Daha sonra ise büyük bir alışveriş merkezine gider. O akşam gördüğü rüyada ise gökdelen manzaralı bir mekânda sevişme sahnesi yaşanır. Tabii ki fonda iç çamaşırly mankenler de vardır.

Nuri Bilge Ceylan'ın Cannes'dan ödülle döndüğü 2008 yılı yapımı filmi Üç Maymun da içerisinde rüya sahnesi barındıran ve karakterlerin iç huzursuzluğunu oldukça başarılı bir şekilde yansıtan bir film olarak öne çıkmaktadır. Yıllar önce ölen kardeşini rüyasında gören oğul İsmail ve baba Eyüp'ün ölümden dolayı yaşadıkları suçluluk duygusu veya üzüntü beyazperdeye yansır. Filmde yer alan rüyada, küçük çocuk ıslaktır, belli ki suda boğulmuştur. Kişilerin hareketleri oldukça yavaş, ışık ve renk tonları da atmosfere uygun bir şekilde belirlenmiştir. Rüya gören kişinin gözleri açık, hatta rüya olduğunun farkındadır. Yönetmen, rüya ile hayal arasındaki ince ayrımı izleyiciye hissettirir. Kişiler sanki bir hayal görüyor gibidir fakat hayal denilen olgu kişinin olmasını istediği şeyler olarak ifade edildiği için bu sahne daha çok kişilerin korku ve endişelerinin veya üzerinden atamadıkları bir düşüncenin dışavurumu olarak rüyada açığa çıktığı tezini doğrular.

Türk sinemasında rüya olgusunu hem biçim hem de içeriksel olarak başarılı bir şekilde yansıtan Semih Kaplanoğlu'nun Yusuf Üçlemesi olarak da bilinen Yumurta, Süt ve Bal filmlerinden de bahsetmek Türk sinemasında rüya kullanımını anlamak açısından faydalı olacaktır. Semih Kaplanoğlu, Yumurta (2007), Süt (2008) ve Bal (2010) filmlerinin ana karakteri olan Yusuf'un hikâyesini tersten başlayarak anlatır. Yani izleyici Yumurta'da Yusuf'un olgunluk haliyle tanışır, devam filmi olan

Süt, Yusuf'un gençliğini, Bal ise çocukluğunu anlatır. Üçlemenin ilk filmi olan Yumurta, İstanbul'da bir sahaf dükkanında çalışan kendi halinde, içine kapanık Yusuf karakterinin annesinin öldüğü haberini almasıyla doğup büyüdüğü kasabaya gidişini konu alır. Filmin daha en başından annesiyle olan kopuk ilişkisinin sinyallerini veren Kaplanoğlu, ilerleyen zamanda Yusuf'un annesini defnederken gördüğü bir rüya ile geçmişinde yaşadıkları arasında bağlantı kurulmasına imkan verir. Bu rüyada Yusuf'un elinde tuttuğu bir yumurtayı düşürdüğü ve yumurtanın kırıldığı görülür. Yumurtanın kırılışı Yusuf'un hayatındaki kırılmayı ifade eder. Yusuf, artık yıllardır yüzleşmekten kaçındığı, bilinçaltında bastırıldığı birtakım olaylarla yüzleşmektedir. İslam inancına göre bir kişinin rüyasında yumurta kırıldığını görmesi ise hiçbir zaman hayra yorulmaz. Kırılan yumurta, tedbirsizlik veya kaza sonucu yakınlardan birini veya aileden bir ferdi kaybetmek anlamına geleceği gibi kişinin kendi hatalarından dolayı bir şekilde acı çekeceği manasına da gelebilmektedir. Yumurta'daki Yusuf'un gördüğü bir diğer rüya ise kuyu rüyasıdır. Rüyada Yusuf, düştüğü kuyudan çıkmaya çalışmaktadır. Bu arada Yusuf'un çocukluğunda kuyu açma işinde çalıştığı bilgisinin izleyiciye verilmesi ve sonrasında Yusuf'un gördüğü bu kuyu rüyası, kendisinin çocukluk anlarından kaçamadığı, bilinçaltında sürekli olarak bu anıların yer aldığı gibi bir sonuca çıkabilmektedir. Ayrıca kutsal kitaplarda yer alan Hazreti Yusuf'un da kardeşleri tarafından bir kuyuya atılması, Kaplanoğlu'nun filmde yararlandığı bir diğer metafor olarak öne çıkmaktadır.

Yumurta'nın ardından serinin ikinci filmi olan Süt, Yusuf'un gençlik dönemini anlatır. Kaplanoğlu, bir söyleşisinde ilk olarak Süt filminin hikâyesinin ortaya çıktığından, sonrasında bu karakterin olgunluk ve çocukluk dönemini yazmaya karar verdiğinden bahsetmiştir (Şirin, 2010: 108). Bu nedenle Süt, bu üçlemenin en temel filmidir. Filmde Yusuf, annesiyle birlikte yaşayan, geçimini de sütçülük yaparak sağlayan ergenlik çağında bir erkektir. Askerlik için gittiği şubede çürük raporu alır ve bunun öfkesi ve üzüntüsünü yaşar. Filmin devamında yalnız ve kendi halinde yaşayan annesinin tren istasyonunun şefiyle duygusal bir ilişki yaşadığını öğrenen Yusuf, annesine oldukça öfkelenir. Kaplanoğlu, Süt ile taşradaki hızlı değişim, erkek ve kadın ilişkileri ve geleneksel toplum normlarına değinir.

Filmdeki en önemli detaylardan biri, filmin açılış sahnesinde yer alan yılan çıkarma seansıdır. Bir kadın ayaklarından ağaca asılı halde görülür. Yaşlı bir adamın dua yöntemiyle kadının içindeki yılanı çıkarması görsel olarak da metaforik olarak da oldukça etkileyicidir. İslam'da kişinin rüyasında ağzından yılan çıktığını görmesi ise aile bireylerinden birinin düşmanlığına yorulur. Buna göre filmin ilk sahnesinden, ilerde yaşanacak aile içi çatışmaların zemini oluşturulur. Filmde yer alan tek rüya sahnesi filmin sonunda Yusuf'un annesine yayın balığı yakalaması ve getirmesidir. Jung'un teorisine göre balık, güçlü bir kurtarıcı kahraman simgesidir (Söylemez, 2014: 154). Yusuf'un rüyasında yakaladığı bu balığı annesine götürmesi, annesinin ilişkisini kabullenmediği ve onun hayatında tek erkek olarak kalma arzusunun bir dışavurumu olarak gösterilir.

2010 yılı yapımı Bal ise üçlemenin son ve rüya kullanımı bakımından en zengin filmidir. Yusuf'un çocukluğunu konu alan bu filmde, Yusuf'un babası Yakub'la olan ilişkisi ve çekirdek ailesiyle yaşadığı rutin hayat gösterilir. Bal filmindeki en önemli detay Yusuf'un bir sabah babasının yanına giderek bir rüya gördüğünü söylemesi, babasının da rüyalarını kimseye anlatmamasını tembihlemesidir. Kur'an'da yer alan Hazreti Yusuf'un hikâyesinde de aynı şekilde Yusuf, gördüğü rüyaları babasına anlatır ve babası da ona rüyalarını kesinlikle kardeşlerine anlatmamasını öğütler (Harman, Ömer Faruk, 2013: 1-5). Film, Yakub'un bir dala bağladığı ipele arı kovanını yerleştirmek üzere ağaca çıkması ve bu ağırlığı kaldıramayan dalın çatırdamasıyla başlar. Sonrasında Yusuf'un gördüğü rüya üzerinden babanın ağaçtan düşüp öldüğü görülür. Buna göre Yusuf, bilinçaltında annesine karşı rakip olarak gördüğü babasıyla mücadele etmekte ve babasının ölmesini arzulamaktadır. İkinci olarak Yusuf'un sınıf önünde bir türlü okumayı başaramaması ve kırmızı kurdeleyi almaya hak kazanamaması sonucunda rüyasında kırmızı kurdelenin bulunduğu kavanoza uzanıp ulaşmaya çalışması, bilinçaltına yerleşen bir durum olarak ortaya çıkar.

Görülmektedir ki, Türk sinemasının başlangıcından günümüze kadar olan her aşamasında rüyalara yer verilmiş, bu rüya sahneleri kimi zaman psikolojik etkilerle, yani kişinin ruhsal duygu durumlarıyla ortaya çıkmış, kimi zaman da birtakım ilahi mesajlar olarak adlandırılmıştır. Bu şekilde rüya temasına yer verilmiş Türk filmleri

elbetteki yalnızca bu çalışmada verilen örneklerden ibaret değildir. Özellikle, sinemanın biçim ve içeriksel olarak gelişimi, Türk sinemasında da bazı değişimleri beraberinde getirmiştir. Buna göre, bazı filmlerde kompozisyon olarak rüya sahnelerinin ayrımı yapılsa da, yönetmenin isteği doğrultusunda rüya ve gerçek yaşamın birbirine karıştığı filmler de mevcuttur. Tüm bu filmler karakter analizinde, filmin gidişatının izleyiciye sezdirilmesinde, film içindeki birtakım belirsizliklerin çözülmesinde ya da tam tersi filme dinamizm katmak amacıyla kafa karışıklığı yaratılması, izleyiciyi şaşırtmak amacıyla kullanılabilir.

Sonuç

Rüyalar konusunun bilim, sosyoloji, felsefe, psikoloji ve teoloji gibi birçok alanda araştırma konusu olduğu bilinmektedir. Bu nedenle de rüyalar, kişisel veya toplumsal olayları yansıtmada görsel ve işitsel duylara aynı anda hitap etmesiyle insanları etkileme, yönlendirme, anlamlandırmalarını sağlama gibi özelliklere sahip olan sinema sanatı için gün geçtikçe vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Her alanda, kişinin en saf, en gerçek duygu ve düşüncelerini içerdiği düşünülen rüyalar, filmleri biçim ve içerik yönünden etkisi altına almıştır. Rüyaların, sinemada saf gerçeklik veya gerçeküstücü bir anlayışla kullanılmasının tercih edilmesi tamamen yönetmenin film içerisindeki konuyu anlatış biçimiyle orantılı olduğu, bunda, film içindeki karakterlerin, olay örgüsünün, filmin türünün de etkili olduğu gözlemlenmiştir. Fakat şu da bir gerçektir ki, teknolojinin gelişmesiyle birlikte artık görsel efektler ve kurgu yöntemiyle hayal gücünün sınırlarını zorlayan sinema sektörü, rüya anlatımı konusunda da gün geçtikçe daha estetik bir görünüme kavuşmakta, hemen her filmde rüyalara bir anlam atfedilmekte ve bu rüyalar film için büyük bir rol oynamaktadır.

Çalışmada, bilimsel araştırma yöntemi olarak “örnekleme” yöntemi kullanılmış, içerisinde rüya sahnesi olan veya tamamen rüya konseptiyle oluşturulmuş bazı filmler incelenmiştir. Örnek olarak incelenen bu filmlerde de görüldüğü üzere bazıları yalnızca tek bir sahnede rüya temasını kullanmış, bazı filmler ise tamamen rüyalar üzerine temellendirilen filmlerdir. Ayrıca, rüyaların sinemada kullanımının yalnızca tek bir amaca yönelik değil, senaryoya veya

yönetmenin görüşüne göre sinematografik veya içeriksel yönleriyle ele alınabildiği görülmüştür.

Dünyada çekilen birçok sinema filminde rüyalara yer verildiği ve kullanım alanlarının çeşitlilik gösterdiği saptanmış, rüyaların estetik olarak sinemaya aktarılmasının teknolojinin de gelişimiyle birlikte çok farklı yöntemlerle kullanılabilirliği görülmüştür.

Türk sinemasında, Türk toplumunun rüyalara karşı olan bakış açılarını bulabilmek mümkündür. Toplumun, rüyalara daima büyük bir önem gösterdiği, hatta kimi insanların hayatlarının gidişatını gördükleri rüyalara göre belirlediği bir gerçektir. Ayrıca tüm İslam toplumlarında olduğu gibi Türk toplumunda da rüyaların ilahi mesajlar olarak algılanması söz konusudur.

Aslında birçok Türk filminde mutlaka rüya sahnesi vardır fakat görüldüğü gibi her rüya filmde farklı amaçlar için kullanılır. Sinemanın gelişimi göz önünde bulundurulduğunda, yani değişen toplum, sanat akımları, teknoloji gibi unsurlar sayesinde bu sahneler gitgide daha etkileyici bir şekilde yansıtılmış, rüya araştırmalarının karmaşıklığı arttıkça ve yeni bilgiler ortaya çıktıkça filmlerde kullanılış biçimi de değişikliklere uğramıştır. Yine de Türk Sineması'nda rüya sahnelerinin teknik ve estetik olarak Dünya sinemasına oranla çok fazla değişiklik göstermediğini de eklemek gerekir. Özellikle Amerika ve Avrupa sinemalarında teknolojik gelişmelerin getirdiği avantajları sonuna dek kullanan yönetmenler, rüyaları görsel olarak daha etkileyici hale getirmeye çalışmışlardır. Türkiye'de içerik yönüyle ağır basan rüya teması, dünyada daha çok estetik olarak algı yaratır.

Çalışmanın gereği olarak incelenen tüm bu filmler göstermektedir ki, rüyalar gün geçtikçe insan hayatında daha fazla yer tutmakta, buna paralel olarak da sinemadaki yerini sağlamlaştırmaktadır. Tüm dünyada araştırılmaya devam eden, hala varlığı konusunda kesin sonuçlara varılamayan rüya konusu gizemini sürdürmeye devam ettikçe, kuşkusuz ki yeni filmler çekilmeye devam edecek ve içerisindeki rüya sahneleri de bizi daha çok filmlere yaklaştıracaktır.

KAYNAKÇA

- AKARSU, Pınar (2010). Sürrealizm ve Rüya, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- BELTZER, Thomas, (2000). “Last Year at Marienbad: An Intertextual Meditation”, <http://sensesofcinema.com/2000/novel-and-film/marienbad/>, Erişim Tarihi: 14.02.2016.
- BOTZ- BORNSTEIN, Thorsten (2011). Filmler ve Rüyalar, (Çev: Cem Soydemir), İstanbul: Metis Yayınları.
- ÇİÇEK, Aziz (2013). Sinemada Rüya Temsili ve Gerçeklik İlişkisi: Jungcu Yaklaşımla Inception Adlı Filmin Çözümlemesi Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- DEE, Nerys (1997). Rüyaları Anlamak, (Çev: Nilüfer Kavalalı), İstanbul: İlhan Yayınevi.
- FREUD, Sigmund (2006). Rüya Yorumları 1, (Çev: Akın Kanat), İzmir: İlyas Yayınları.
- GÜLENSOY, Tuncer (2011). Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- HARMAN, Ömer Faruk (2013). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- HOCKLEY, Luke (2004). Film Çözümlemesinde Jungcu Yaklaşım, (Çev: Simtem Gündeş), İstanbul: Es Yayınları.
- HÖKELEKLİ, Hayati, (2003). Din Psikolojisi, Ankara: TDV Yayınları.
- KÖKTÜRK, Milay, (1997). “Farabi’de Psikoloji”, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, s.55- 72.
- NIŞANYAN, Sevan (2002). Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü, İstanbul, Adam Yayınları.
- ÖGEL, Bahattin (2014). Türk Mitolojisi, 1. Cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

PACKER, Sharon (2002). *Dreams In Myth, Medicine and Movies*, London: Praeger Publishers.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali (2003). *Arkadaş Türkçe Sözlük*, Ankara: Arkadaş Yayınevi.

SORLIN, Pierre (2004). *Düş Söylemleri* (Çev: Süha Sertabiboğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

SÖYLEMEZ, Yavuz Selim (2014). “Türk Sinemasında Rüya Gerçeği: Semih Kaplıanoğlu ve Yusuf Üçlemesi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, 11 (25), s.143-157.

ŞİRİN, Uygur (2010). *Yusuf'un Rüyası*, İstanbul: Timaş Yayınları.

YAYLAGÜL, Levent (2012). “2000’ler Türkiye’sinde Sinema ve Din: Takva Filmi Örneği”, *Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Bahar 2012, 34, s.42-65